

پروین، ستاره‌ای که از دیار آذربایجان درخشید

نامش رخشنده و معروف به پروین است، شاعرهای توانا و بلندآوازه که سروده‌هایش معرف ویژگی‌های اوست.

ایسنا/آذربایجان شرقی: نامش رخشنده و معروف به پروین است، شاعره‌ای توانا و بلندآوازه که سروده‌هایش معرف ویژگی‌های اوست.

پروین اعتصامی، ستاره‌ای که 25 اسفندماه 1285 در آسمان آذربایجان درخشید، شیرزنی که با زبان شعر و ادبیات، مسائل و مشکلات جامعه‌ی خود را بیان می‌کرد، پروین متفاوت از زنان عصر خود بود، او در شعرهایش زن و مرد را بدون تفاوت می‌دانست و معتقد بود؛ یک زن می‌تواند همانند مرد، دارای نبوغ فکری و حد اعلای هوش و فرهنگ انسانی باشد، شعرهای پروین حقایق، نابرابری‌ها و مشکلات اجتماعی عصر خود را بیان می‌کند.

پژوهشگر حوزه ادبیات و استاد دانشگاه تبریز در گفت‌وگو با ایسنا، با بیان این که بیست و پنجم اسفند ماه به نام ستاره درخشنده آذربایجان و ایران «پروین اعتصامی» متبرک شده است، اظهار کرد: رخشنده اعتصامی در بیست و پنجمین روز اسفند 1285 شمسی در تبریز و در خانه یوسف اعتصامی ملقب به اعتصام الملک آشتیانی متولد شد.

ابراهیم اقبالی با بیان این که پروین در هفت سالگی به همراه پدر به تهران کوچ کرد، افزود: پدر پروین که به زبان‌های فرانسه و عربی مسلط بود و مجله وزین بهار را منتشر می‌کرد به تربیت دختر نابغه خویش همت گماشت.

وی افزود: پروین در مدرسه انائیه آمریکایی به تحصیل مشغول شد. پس از فارغ‌التحصیلی در کتابخانه دانشسرای عالی و با عنوان کتابدار به استخدام دولت درآمد. کسانی چون مرحوم دکتر محمد معین و سیمین دانشور در ایام دانشجویی از دست پروین کتاب به امانت گرفته‌اند، پس از مدتی پروین با پسر عموی پدر خویش که رئیس شهرستانی کرمانشاه بود، ازدواج کرد ولی بیش از دو ماه ونیم، زندگی مشترک را تجربه نکرد و از شوهر بی‌بند و بار خود طلاق گرفت.

پروین اعتصامی، حکیم بانوی شعر ایران

وی با بیان اینکه پروین اعتصامی نخستین زن شاعر به معنای واقعی کلمه است، می‌گوید: پروین اعتصامی را حکیم بانوی شعر ایران نامیده‌اند؛ چرا که پروین سنت‌های ادبی را احیا کرد، تا قبل از پروین، زنان شاعر شعرهایی به صورت محدود و رباعی می‌سرودند که چندان در شعر و ادب فارسی نقشی نداشته و رد پای او از خود بر جای نگذاشته بودند.

وی با بیان این که نبوغ شعری پروین به حدی بود که برخی در اصالت شعرهای وی شک می‌کردند، تشریح کرد: برخی گمان می‌کردند اشعار پروین، سروده یک مرد است که البته پروین در قطعه‌ای اظهار می‌کند؛ «پروین» مرد نیست، این حرف و حدیث‌ها آن چنان شیوع داشته که شخصی به نام فضل‌اله گرگانی کتابی به نام «تهمت شاعری» می‌نویسد و ادعا می‌کند که سراینده اشعار پروین، علامه علی‌اکبر دهخداست، البته پوچی این نظر در همان زمان بر اهل نظر و عامه مردم روشن شد.

استاد دانشگاه تبریز با اشاره به چاپ نخستین اشعار پروین در مجله بهار پدرش، اظهار کرد: مرحوم اعتصامی اشعاری از ادبیات فرنگ یا ادبیات کلاسیک ایران به پروین می‌داد تا آن‌ها را ترجمه و بازسرایی کند تا از این طریق و با تمرین و ممارست مداوم در پهنه ادبیات، قلم رفیع اندیشه و ذوق را فتح کند و پا جای پای بزرگان ادبی کشور بگذارد، زمانی که دیوان پروین، چاپ شد همه ادبا و صاحبان ذوق از این همه هنر و استعداد انگشت به دهان ماندند.

وی ادامه داد: شاعر و منتقد بزرگ معاصر، محمد تقی ملک‌الشعرا بهار برای دیوان پروین مقدمه نوشت، معتقدم هنوز هم این مقدمه بهترین منبع برای شناختن افکار و سبک شعری پروین است. وی با بیان این که پروین را به حق حکیم بانوی شعر ایران خوانده‌اند، گفت: حکمت ترجمه فلسفه یونانی است، حکمت به دو بخش عمده حکمت نظری و حکمت علمی تقسیم می‌شود. حکمت نظری شامل فلسفه اولی یا خداشناسی و طبیعیات می‌شود. حکمت عملی هم، سیاست مدن، تدبیر منزل و تهذیب نفس را در بر می‌گیرد، پروین در همه این شاخه‌های حکمی، شعر عالی و ماندگار سروده است.

وی با اشاره به جایگاه پروین اعتصامی در نظر استاد شهریار، ادامه داد: استاد شهریار در خصوص پروین این گونه گفته است: «پروین در هفت سالگی به تهران رفت و من در چهارده سالگی. بنابراین پروین، هفت سال زودتر از من با محیط ادبی تهران آشنا شد». خانه پدر پروین یک انجمن ادبی بود بزرگانی چون ملک الشعرا و دهخدا اغلب در منزل ایشان بودند و به مباحث ظریف ادبی و شعر خوانی می پرداختند.

اقبالی افزود: علاقه ای که استاد شهریار نسبت به ازدواج با پروین داشت، خیلی جالب بود؛ استاد شهریار معتقد بود؛ اگر پروین با وی ازدواج می کرد حتما خوشبخت می شد.

وی ادامه داد: استاد شهریار در مورد اشعار پروین نیز گفته است؛ «پروین شعر ضعیف ندارد همه ی اشعار وی خوب و حکیمانه اند.»، پروین در توحید نیز قصاید و قطعاتی دارد که با قصاید حکیم ناصر خسرو، پهلو میزند اشعاری نظیر «ای عجب این راه نه راه خداست زان که در آن اهرمنی رهنماست».

وی با بیان این که پروین در سیاست و مملکت داری نیز، ناصحی امین برای حکومت هاست، گفت: پروین در اشعار خود حکومت ها را از ستم به مردم باز می دارد و آن ها را به احسان و نیکی به خلق خدا تشویق می کند، قطعه «اشک یتیم» درسنامه ای سیاسی برای تاریخ است، شاعر در این شعر درخشان، درخشندگی تاج گوهر نشان پادشاه را نه تنها افتخار نمی داند، بلکه به خاطر ریختن اشک ده ها کودک یتیم و خوردن خون جگر صدها پیرزن مظلوم، ننگی ابدی بر دامن ستمگران می خواند، پروین به حکومتی که مال مردم را می خورد، گدا لقب می دهد؛ چراکه چنین حکومتی از جاده اصلی وظایف خویش که سرپرستی جامعه است خارج شده و چون گرگی خون خوار به جان مردم جامعه افتاده است و هیچ اعتمادی بین حاکم و خلق وجود ندارد.

پژوهشگر حوزه ادبیات با بیان این که مناظره یک سنت شعر ایرانی است که پروین با احیای مناظره در ادبیات فارسی جایگاه ممتازی یافته است، خاطر نشان کرد: قطعه «مست و هوشیار» پروین شاید درخشان ترین شعرسیاسی – اجتماعی معاصر باشد. او در این شعر، شخص مستی را به عنوان قهرمان داستان خود بر می گزیند که در ظاهر از خود بیخود و به اصطلاح «لایعقل» است و از این رو شرعاً و قانوناً قابل تعقیب نیست، همین عامل نیز دست شاعر را باز می گذارد تا انتقادات خود را از وضع سیاسی و اجتماعی روزگار خود، به روشنی وی بی پرده باز گوید، در این شعر، مست، زندانه در برابر اتهاماتی که محتسب بر وی وارد می کند، جواب های قاطع می دهد و همه ی نارسایی ها را به بی کفایتی مسئولان منسوب و ثابت می کند در راه های ناهمواری که پیش پای مردم گذاشته اند، راهی جز کجروی برای خلق باقی نمی ماند.

وی در بخش دیگر سخنان خود با بیان این که پروین علی رغم این که خود، یک زن بوده ولی اعتقادی به فمینیسم غربی نداشت، افزود: پروین جنس زن و مرد را دو شادوش هم می پنداشت که در ورطه مشکلات پشت در پشت هم به مواجهه امواج می روند تا کشتی خانواده را به سلامت به ساحل امن و آرامش برسانند، در تمثیل پروین از نقش زن و مرد در خانه، یک نکته بسیار ظریفی وجود دارد که بر بنیاد فکری او استوار است. او در دریای حوادث روزگار، زن را کشتی و مرد را کشتیبان می داند، در یکی از اشعار خود سروده است؛ وظیفه زن و مرد ای حکیم دانی چیست؟ یکی است کشتی و آن دیگری است کشتیبان.

وی با بیان این که پروین با پرداخت به موضوعات حکمی، عرفانی، اجتماعی و سیاسی جان تازه ای در کالبد مناظره دمید و مناظره را از میان انسان ها به میان حیوانات، گیاهان و حتی موجودات بی جان برد، بیان کرد: تشویق ادبا و شاعران برای ترجمه اشعار پروین به زبان های زنده ی جهان، یکی از اقداماتی است که مدیران فرهنگی ما می توانند در راه نشر افکار درخشان پروین انجام دهند.

اقبالی با اشاره به برگزاری کنفرانسی در راستای ترجمه اشعار پروین به زبان های مختلف جهان، ادامه داد: با حمایت دانشگاه تبریز و موسسه مطالعات قفقاز، آناتولی و آسیای میانه این دانشگاه، کنفرانسی در آکادمی علوم جمهوری آذربایجان، پژوهشکده نظامی برگزار شد، در این کنفرانس با همکاری اساتید پژوهشکده مذکور به معرفی دو شاعر بزرگ زن «خورشید بانو ناتوان» و «پروین اعتصامی» پرداخته شد و ترجمه قطعاتی از دیوان پروین را به "پروفیسور عیسی حبیب بگلو" رئیس پژوهشکده نظامی ارائه شد.